

Н. М. ТАРАСЕВИЧ

Полтавський державний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка, м. Полтава

ТРІУМФ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПОЕМИ

Ключові слова: А.С. Макаренко, «Педагогічна поема», Рон Кларк, фільм «Тріумф», принципи виховання.

Дослідження, присвячені поширенню ідей А.С.Макаренка за рубежем (Н. Дічек, С. Дьяченко, Е. Меттіні, Г. Хілліг, ін.), констатують велику увагу до спадщини Антона Семеновича в різних країнах, намагання осмислити універсальність законів виховання, підказаних видатним українським педагогом, що діють поза географічними межами і навіть поза національною специфікою школи. І хоча саме в нашій країні навколо педагогічної спадщини Антона Семеновича Макаренка й досі точаться дискусії, сутність яких зводиться до питання: чи відповідає технологія виховання, запроваджена в колонії імені М.Горького і комуні імені Ф.Дзержинського, вимогам сьогодення – особистісно зорієнтованому навчально-виховному процесу, – соціальні катаклізми знову й знову змушують громадськість повертатися до принципів виховання, проголошених А.С.Макаренком. Правда, вже немає таких різких звинувачень, які свого часу висловлював Г.Ващенко, посмівши назвати свого колишнього шанованого колегу „яничаром в педагогіці”, але час від часу в періодиці з’являються статті, що протиставляють систему колективного виховання А.Макаренка індивідуалізації як важливому принципу виховання для сучасної школи.

Вагомим аргументом на захист утвердження засадових положень макаренківської системи стає досвід американського вчителя Рона Кларка, визнаного як найбільш продуктивне явище на терені сучасної освітянської системи США. Причому, зауважимо, що саме американська традиція завжди відстоювала індивідуалізм як самоцінність, плекаючи розвиток „самості” кожного, вбачаючи в колективних формах роботи тиск на особистість та її нівелювання. І хоча в практиці шкіл Америки останнім часом усе більше мають місце групові форми роботи, прагнення навчити дитину узгоджувати свої інтереси з потребами громади, однак ці заняття не ставлять за мету формування спільноти як цілісного організму, здатного до самоорганізації і саморозвитку, що відрізняє засади колективного виховання. Тим цікавішою виявляється система навчання й виховання, запроваджена американським педагогом Р.Кларком, який досягає великих успіхів у розвитку школярів завдяки запровадженню технології згуртування учнівської спільноти.

Нам здалося цікавим подивитися на систему роботи двох педагогів, розділених часом (А.С.Макаренко працював в колонії під Полтавою в 20-х роках ХХ століття, Кларк – в кінці цього ж століття в школі району Гарлем у Нью-Йорку), які діяли в різних соціально-економічних умовах, за різних обставин (велике індустріальне місто і пограбований, зруйнований маєток в лісі біля селища). Чому варто зіставити діяльність цих двох унікальних педагогічних постатей, розмежованих майже століттям? Тому що, не зважаючи на час, обставини, обидва педагоги виявляють спільні позиції у допомозі педагогічно занедбанім дітям стати гідними особистостями.

А. Макаренко працював з правопорушниками, які в офіційних документах значилися як малолітні злочинці, і створив з ними досвідно-показовий виховний за-

клад, здатний організацією життєдіяльності формувати належні якості його громадян. Р.Кларку довелося зіткнутися з найгіршим класом негрівського кварталу Нью-Йорку, що не визнавав ніяких правил і поведив себе розбещено та зухвало, змусивши і вчителів, і батьків втратити надію на можливість позитивного виховного впливу. Завдяки системі роботи цього талановитого педагога усі учні його педагогічно занедбаного класу найкраще склали іспити в районі і змогли продовжити навчання у престижних школах країни.

Успіхи, вражаючі громадськість, захоплені діяльністю вихованці – це зримий результат роботи обох педагогів, а в основі його - пошук і продумані кроки, які окреслюють систему успішної роботи вихователя. Проаналізуємо їх за твором А.Макаренка “Педагогічна поема” і фільмом „Тріумф”, створених на документальній основі, що дає нам підставу оперувати фрагментами фільму і книги як педагогічними фактами.

Навіть сюжетні ходи обох творів схожі: Макаренко з колегами ретельно готувався до першої зустрічі з вихованцями: обід, прибрані кімнати, урочисті промови, а в результаті – цілковита байдужість перших колоністів до педагогічних намірів і небажання співпрацювати. Те ж і в „Тріумфі”: вчитель заготовив на великих аркушах основні правила життя і завзято переконує в їх доцільності, а у відповідь – повернуті спиною учні, які не те що не бажають слухати, а демонстративно займаються своїми справами. І Макаренко, і Кларк терпляче ведуть свою лінію, роз’яснюючи і вимагаючи порядку, але накопичене стримування негативу приводить обох до зриву: у „Педагогічній поемі” завкол дає ляпасів вихованцю, а в „Тріумфі” – вчитель грюкає столом учениці, зриваючись на педагогічних канатах. І обох мучить безсилля діяти традиційно.

На початкових етапах, коли педагоги шукають шляхи наближення до вихованців, їх виручає ще не продумана система впливів, але її вагома складова – гуманістична спрямованість, дитиноцентрична позиція педагога: незважаючи на перші поразки і вияв зневаги вихованців до вимог, обидва не втрачають віри в можливість змінити установки дітей, і ця віра, цей педагогічний оптимізм стають провідним принципом виховання, що веде до успіху. І Кларк, і Макаренко досягають приголомшуючих виховних результатів, йдучи важким шляхом самозречення. Це шлях праці без ліміту часу, шлях ентузіазму, осяяного постійним творчим пошуком, шлях мудрої впевненості, що ґрунтується на засадах віри в можливість відродження особистості.

І Макаренко, і Кларк сповідують принцип поєднання поваги до особистості з розумною вимогою до неї.

Спільними для обох педагогів є доступність і послідовність вимог, естетизація середовища, постійне звернення до перспективних ліній і головне – формування громадської думки, почуття власної гідності і відповідальності, колективізму, що здійснюється американським педагогом у форматі „Ми – одна сім’я”, а у А.Макаренка “Ми – горьківці!”

Важливо підкреслити домінанту в технологіях обох педагогів на принципі виховання в колективі. І для Макаренка, і для Кларка, як свідчать факти їхньої діяльності, колектив виступає не головною метою, а опосередкованою як засіб розвитку кожної особистості, як середовище, що підсилює можливості кожного, як гімнастична зала для соціалізації особистості. Але щоб колектив здійснював ці функції, його треба створити. І тут ми бачимо, як користуючись спільною технологією, – захоплення творчою працею, спільне вирішення проблем, виховання відповідальності за спільну справу, постановка перспективних ліній, яскраве підведення підсумків – обидва педагоги досягають небачених результатів: зміни установок вихованців, які повірили у свої сили, прагнуть до високих цілей, а не зубожілого існування.

Відмінності у виборі засобів виховання обох педагогів обумовлені заданими обставинами. Для Макаренка важливими засобами стали залучення вихованців до виробничої праці в сільському господарстві (у „Педагогічній поемі”), а для Кларка – формування у його шестикласників інтересу і відповідального ставлення у навчанні. Праця і навчання. Вони виявили спільні характеристики: творча праця, захоплююче навчання. І хоча засоби різні, включення у ці види діяльності йшло за схожим технологічним планом, який досить яскраво описав у теоретичних працях Антон Макаренко.

Не всі прийоми Кларка співзвучні позиції Макаренка. Думаю, що Антон Семенович не ризикнув би осоромитися перед учнями, випиваючи надмірну кількість какаоового напою, аби примусити слухати пояснення на уроці. Але в інших випадках він би схвалив, на нашу думку, цього винахідливого вчителя.

Для американського вчителя постулати колективного виховання стали керівництвом до дії (і тут не важливо, читав він, чи ні твори нашого славетного педагога). 55 заповідей, розроблені ним для входження учнів у культуру міжособистісної взаємодії і розвитку пізнавальної мотивації, наповнені гуманістичним змістом і являють собою педагогічний інструментарій, який може допомогти вчителю у соціалізації його вихованців і пробудженні у них інтересу до світу знань.

Р. Кларк і А. Макаренко прагнули представити технологію своєї роботи, щоб допомогти вчителю освоїти важливі кроки у формуванні виховного середовища. Нашим співвітчизникам варто повернутися до досвіду А.С.Макаренка, який і сьогодні може допомогти у вирішенні складних проблем виховання молоді. Слід лише, як Антон Макаренко і Рон Кларк, досягаючи тріумфу педагогічної поеми, опікуватися важливим кредо: „Всели віру і допоможи!”.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Макаренко А.С.* Педагогическая поэма/ Сост., вступ. ст., примеч., коммент. С. Невская. – М.: ИТРК, 2003. – 736 с., илл.
2. Фільм „Тріумф” режисера Ренді Хейнса.
3. www.ronclark.info.
4. www.ronclarkacademy.com.

Н.Н. Тарасевич

Полтавский государственный педагогический университет имени В.Г. Короленко,
г. Полтава

ТРИУМФ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОЭМЫ

Статья содержит анализ общих принципиальных позиций украинского педагога А.С.Макаренко и американского учителя Рона Кларка в воспитании педагогически запущенных детей.

Ключевые слова: А.С.Макаренко, «Педагогическая поэма», Рон Кларк, фильм «Триумф», принципы воспитания.

N.M.Tarasevych

THE TRIUMPH OF PEDAGOGICAL POEM

The article contains the analysis of general of principles positions of Ukrainian teacher A.S. Makarenko and of American teacher Ron Clark in education of the pedagogical neglected children.

Key words: A.S. Makarenko, “Pedagogical poem”, Ron Clark, film “Triumph”, principles of education.

*Одержано 10. 03. 2009 р.
Рекомендовано до друку 12. 05. 2009 р.*